

## *Studentské portfolio*

Danuše Nezvalová

Studentské portfolio lze považovat za nástroj za nástroj reflexe v širším osobním i profesionalizačním kontextu. Portfolio je účelný a komplexní soubor dokumentů, který vypovídá o studentovi a o jeho systematickém a kontinuálním úsilí se neustále zdokonalovat. Umožňuje studentovi demonstrovat své úspěchy a případné neúspěchy, reflektovat aktivity a vytvářet budoucnost. Pomáhá studentovi neustále zlepšovat své profesní kvality, je nástrojem neustálého zlepšování.

K cílům portfolia náleží:

- Vytvořit dokument, který by popsal studentovy prekoncepty o výuce, strategický plán jeho rozvoje, vizi, poslání a zdůvodnění vedoucí k dalšímu zdokonalování profesních kvalit;
- Zdokumentovat činnosti, které jsou klíčové pro studentův profesní růst;
- Porozumět složitosti studentova zdokonalování;
- Poskytnout nutné informace pro další rozhodování;
- Reagovat na současné trendy ve vzdělávání;
- Být pro-aktivní;
- Ukázat zodpovědnost;
- Komunikovat se všemi sociálními partnery;
- Spolupracovat s ostatními učiteli;
- Vybrat nejlepší práce studenta;
- Stanovit cíle portfolia;
- Vytvořit pravidla;
- Provádět reflexi.

Do portfolia se doporučuje zařadit:

- *Informace a jejich analýza*: obsahuje systematická a spolehlivá data, která jsou důležitá pro rozhodovací procesy;
- *Výsledky a úspěchy studentů*: podporují studenta v jeho rozvoji od poskytovatelů informací k profesionálům, kteří rozumí své práci a dokáží předvídat vliv svého působení na úspěch žáků;
- *Plánování*: slouží studentovi k rozvoji jeho vize, poslání, cílů, akčního plánu, měření výstupů a strategií kontinuálního procesu zkvalitňování a hodnocení;
- *Vedení*: napomáhá fakultním učitelům v budování systému participativního rozhodování a vedení týmů za účelem zdokonalování;
- *Spolupráce se sociálními partnery školy*: přispívá studentovi k pochopení důvodů k partnerství s různými společenskými skupinami a dalšími odborníky ve vzdělání za účelem zlepšování svých výsledků;
- *Zdokonalování a evaluace*: pomáhá studentovi v hlubším pochopení komponent kontinuálního zkvalitňování ve zlepšování jeho procesů a produktů.

Portfolio shromažďuje práce studenta za účelem hodnocení. Je to soubor studentových prací, který obsahuje:

- Vybrané práce studenta;
- Pravidla pro výběr;
- Kritéria (indikátory) pro hodnocení;
- Reflexi provedenou studentem.

Má význam pro studenty, napomáhá rozvoji jejich odpovědnosti za vlastní profesní růst, samostatnosti a průběžnému sledování vlastního zdokonalování:

- Rozvíjí organizační a rozhodovací dovednosti;
- Umožňuje sebehodnocení;
- Poskytuje příležitosti pro spolupráci studentů a učitele;

- Posiluje odpovědnost za vlastní učení.

Ne menší význam má jak pro fakultní učitele tak i instituci pro počáteční vzdělávání učitelů:

- Integruje hodnocení s výukou;
- Poskytuje zpětnou vazbu;
- Poskytuje konkrétní hodnocení na základě stanovených kritérií.

V praxi se používají tři typy portfolio: pracovní, prezentační a souborné portfolio. Tyto typy portfolio se odlišují svými cíli, obsahem a participujícími účastníky. Tyto odlišnosti schematicky uvádějí následující tabulky:

## Pracovní portfolio

Cíl	Obsah	Účastníci
<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Pomoci studentům hodnotit svou práci;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Práce studenta v předmětu z různých tematických celků;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ student a učitel;</li> </ul>

## Prezentační portfolio

Cíl	Obsah	Účastníci
<ul style="list-style-type: none"><li>■ asistovat studentům v procesu učení;</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>■ výběr prací, které reprezentují vybrané aspekty;</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>■ učitelé;</li><li>■ rodiče;</li><li>■ budoucí zaměstnavatelé</li></ul>

## Souborné portfolio

Cíl	Obsah	Účastníci
<ul style="list-style-type: none"><li>■ pomoci učitelům poznat, co student umí;</li><li>■ plánovat vzdělávací programy;</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>■ vybrat studentovy práce dle kritérií;</li><li>■ zprávy o výsledcích studenta;</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>■ budoucí učitel;</li><li>■ administrátoři;</li><li>■ budoucí zaměstnavatelé</li></ul>

V souvislosti s rozvojem informačně komunikativních technologií se uplatňuje elektronické portfolio (e-portfolio). Mnozí vyučující, kteří směřují studenty k zakládání osobního portfolia v elektronické podobě, přicházejí k závěru, že je potřebné množství získaných poznatků, dat a produktů určitým způsobem třídit, evidovat a archivovat. Individuální studentské produkty jejich autoři často prezentují ve fakulních elektronických časopisech. Je zde patrný vývoj

studentů, proměny kreativity a invence v průběhu času. Studentské portfolio podporuje rozvoj studentské identity, vede ke zvyšování sebepojetí, a poměřování své pozice ve skupině vrstevníků. Portfoliu v počáteční přípravě učitelů někteří autoři svěčují obvyklé funkce, tj. zvyšování profesní připravenosti v reflektované retrospektivě. Uvažují o tom, že budoucí učitelé by měli svůj pohled orientovat také do budoucna a předjímat své profesní působení. Portfolio je také spojováno s procesy evaluace učitelské přípravy a vytváření podmínek pro přechod studentů do školské praxe.

Je přirozené, že portfolio musí také obsahovat kritéria pro jeho hodnocení, má doporučené zdroje a formy:

#### Hodnotící kritéria

- Vytvořit vlastní kritéria;
- Kritéria vzhledem k cílovým standardům;
- Jak bude obsah hodnocen;
- Porovnat s ostatními.

#### Zdroje

- Eseje;
- Projekty;
- Testy, prověrky;
- Laboratorní úlohy;
- Prezentace, referáty;
- Poznámky;
- Zprávy;
- Sebehodnotící zprávy.

#### Formy

- Písemné materiály;
- Videozáznamy;
- Zvukové záznamy;

- Prověrky, testy;
- CD Rom;
- Pozorovací archy.

Dnes již letité zkušenosti s aplikacemi portfolia v počátečním učitelském vzdělávání ukazují, že existují tři základní přístupy k jeho využití. První úroveň je přístup monitorující, kdy studentské portfolio tvoří ty produkty, které vznikly jaksi mimoděk, spontánně, bez přesně vymezeného cíle. Studentská portfolia tohoto druhu jsou individuální, vzájemně nedoměřitelná a mají specifický význam jen pro konkrétního budoucího učitele. Druhou úroveň – intervenčně regulační, charakterizuje myšlenka, aby studentská portfolia vznikala a byla průběžně obohacována záměrně a promyšleně. V tomto případě instituce vzdělávající budoucí učitele spoluurčuje, co bude v jednotlivých etapách profesionalizace tvořit jeho obsah a v jaké návaznosti. Vhodnými analytickými nástroji pak lze rozpoznat, co se děje se studentem, když se stává učitelem, a uplatňovat regulační prvky, je-li to zapotřebí. Třetí úroveň je intervenčně evaluační pojetí portfolia. Lze tak realizovat zpětnou vazbu nejen pro studenta, ale i pro vzdělávající instituci, která otevře počáteční učitelské přípravě nové pohledy na samu podstatu vzdělávání budoucích učitelů.

Ačkoliv je v poslední době studentské portfolio hodně akcentováno a využíváno v počáteční přípravě učitelů a převažuje jeho pozitivní hodnocení, neustále existují polemiky a diskuse, zpochybňující podstatu portfolia. Nezřídka se kritické hlasy ozývají zejména v případě, je-li hledán vztah mezi kognitivním vývojem studentů a portfoliovými činnostmi. Někteří autoři uvádějí, že se dosud neprojevil vliv studentského portfolia na to, co vzdělávání vědí a znají. Uvádí, že portfoliové činnosti nemají zásadní odezvu v teoriích učení a studijních výsledcích.

Studentské portfolio má tedy význam jak pro studenta, tak i pro instituci, poskytující učitelské vzdělávání. Význam pro studenta lze vidět v tom, že zakládání a pravidelné doplňování portfolia studentovými produkty, podporuje představy o počátečním vzdělávání jako partnerském prostředí, které respektuje vlastní názor a studentskou individualitu. Významněji dochází k urychlenému studentskému dozrání, sebepojetí a nastartování profesionalizačního procesu. Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že studentské portfolio se

setkává u budoucích učitelů se značným zájmem, ve kterém se spojuje užitečnost s možností být spontánní. Studentské portfolio by mohlo být vhodným instrumentem, který umožní poznávat individuální trajektorie profesionalizujícího se jedince. Za významný považuje možnost reflexe prostřednictvím portfolia a proměny studentské role v roli učitelkou. Portfolio lze považovat za vyvažující prostředek mezi kritizovaným akademismem a potřebou autentičnosti učitelského vzdělávání. Lze tedy v portfoliu spatřovat (i přes polemické připomínky) viditelnou inovaci v učitelském studiu, která se jednoznačně více orientuje na subjekt vysokoškolské edukace.

## **Studentské portfolio pro studenty učitelství matematiky na PřF UP**

Jaroslav Švrček

Studentské portfolio lze považovat za komplexní soubor dokumentů, který má co nejvěrohodněji vypovídat o posluchači učitelství matematiky na PřF UP. Učitelům slouží především jako podkladový materiál při souborných a státních zkouškách z matematiky, studentům naopak slouží jako určitý ukazatel při zlepšování vlastních profesních kvalit. Pomocí studentského portfolio lze realizovat „feed-back“ nejen pro samotného posluchače, ale také pro Přírodovědeckou fakultu UP. Studentské portfolio tak vytváří zcela nové, mnohdy odlišné pohledy na vzdělávání budoucích učitelů matematiky. Každé studentské portfolio by přitom mělo obsahovat také potřebná kritéria pro hodnocení studenty v každé z níže uvedených oblastí.

Navrhujeme, aby se studentské portfolio doplňovalo průběžně – po celou dobu studia na PřF UP. S ohledem na výše uvedené profesní zaměření (učitelství matematiky pro střední školy) doporučujeme, aby uvedené studentské portfolio obsahovalo následující údaje:

- Celkové studijní výsledky posluchače.
- Průběžné studijní výsledky za jednotlivé studijní ročníky.
- Stručné roční hodnocení posluchače učiteli katedry garantující studium – KAG.
- Sebeevaluace posluchače (na konci každého studijního ročníku).
- Vybrané práce posluchače (některé seminární práce, bakalářská a diplomová práce).
- Podrobné informace o průběhu a absolvování odborných praxí posluchače (včetně jeho hodnocení).
- Vedlejší aktivity posluchače související se studovaným oborem.
- Další posluchačovy aktivity zaměřené na učitelské povolání.

V souvislosti s rozvojem informačních technologií budeme upřednostňovat elektronické studentské portfolio (e-portfolio), které mj také samotní posluchači učitelství matematiky mohou využít při zakládání svého vlastního portfolio.